

H. V. Wolvens. Beleefde estetica

H.-V. Wolvens : De gaslantaarn (1924).

H.-V. Wolvens : De Man met de blauwe schort, 1930, 100 x 80 cm, eigendom van de kunstenaar.

Sedert 'West-Vlaanderen' in 1956 een grote studie liet verschijnen over de thans bijna vijfendertig jaar te Brugge wonende schilder H. V. Wolvens, heeft zijn werk zich op zó overtuigende wijze naar het voorplan geschoven, dat hij thans de eerste plaats onder de levende Belgische schilders schijnt te hebben veroverd; dat is althans de mening van vele kunstkenneren en het is ongetwijfeld ook de mening van de kunstmarkt. Het moet dan ook geen verwondering wekken, dat er vooralsnog geen enkele levende schilder is in België, over wie een werk verscheen dat wat betreft uitgebreidheid, typografische verzorging en weelde aan kleurenreproducties te vergelijken is bij de Henri-Victor Wolvens van Georges Marlier, die voor kort uitkwam bij de Arcade te Brussel. Ook als kunststudie heeft het boek een zeer grote waarde, niet het minst omdat het ontstaan is in nauwe verbinding met de schilder zelf, die beter dan wie ook de zin van zijn streven kan verklaren. De auteur heeft overigens wijselijk gebruik weten te maken van een aantal geschreven teksten van Wolvens zelf.

Deze laatste teksten lijken ons bijzonder boeiend. Zij zijn volkomen vreemd aan alle esthetisch getheoretizeer en toch hebben zij o. i. waarde voor wie zich over estetik bezinnen wil, zozeer zelfs dat wij het gepast vonden in deze kunstfilosofische rubriek enkele ervan op te nemen. Zij zijn uiterst revelerend voor wat wij een vlees-en-bloed-geworden-estetiek zouden kunnen heten.

Over een eerste sukses in de galerij Giroux in 1923 schreef hij : „Bevend was ik mijn doeken, die nog nat waren, gaan indragen. Op de openingsdag vroeg ik me af of men ze wel zou hebben uitgehangen en toen beleefde ik een der schoonste ogenblikken van mijn leven : ze waren niet alleen aanvaard, maar ze hadden de ereplaats gekregen. Ik wist niet wat me overkwam : „Ik had Wolvens ontdekt“, en het was werkelijk niet slecht. Het was als een beloning, beloning omdat ik had durven hopen duurzaam werk te maken, iets van mezelf te geven, iets dat ik zelf in had. Ik herinnerde me, ik zag weer mijn vader († 1918), ik wist wat me gelukkig maakte : „Ik had het verdiend te mogen schilderen, ik had het recht veroverd te schilderen“.

Als hij twee jaar later in dezelfde zaal een eenmanstentoonstelling moet houden, schrijft hij : „De resultaten van vier jaar arbeid zijn daar... Ik bied ze aan... Of men ze graag ziet of niet, laat me koud ('je m'en fous'), op enkele mensen na die ik waardeer... Ik ben veranderd in vier jaar tijd, rijper geworden. Wel, ik zal voortgaan met schilderen zoals ik zelf het voel, al moet ik er een dag om creperen... Mijn kunst verschrikt de mensen... Mezelf schijnt zij nochtans zeer braaf, zo weinig lawaaiig, helemaal niet krijgshaftig, zelfs niet gedurfd... misschien een beetje gulzig“. Met dit laatste bedoelt hij de dikke verf-lagen die hij toen reeds op zijn doeken smeerde, zodat een Luiks criticus zei : „Au prix où sont les couleurs, espérons que ça se vende au poids...“

Hoe een schilderij ontstond dat een gewoon Brugs vrouwtje, Sarah geheten, voorstelt (1943) : „Ik heb me koortsig aan het werken gezet... het leven, altijd het leven, de intense beleving van een ogenblik vatten en deze voor

H.-V. Wolvens : Marianne met de pelsmantel (1942).

altijd doen leven. Ik had Sarah gezien in alle schoonheid : als zij bij ons het huis treedt en ons groet „Dag Madame, dag Mijnheer”, het is ontroerend. Zij schijnt nog te baden in het licht van buiten, maar reeds is ze in onze sfeer opgenomen. Ik ben zo goed begonnen, dat ik niet weet wat morgen zal gebeuren. Zal ik het gezegend ogenblik van gisteren terugvinden ? Ik beef ervoor. Ik ben ook een ander doek begonnen : Sarah zit, met nog altijd haar hoedje op het hoofd en zij houdt een koffietas vast... dat is al 't geluk van 't leven voor haar, een tas koffie... God ! schilderen, zich erin gooien zonder vrees... zich voelen beven van het geluk het te bereiken... Ik begin altijd met furie, en dan... ik voel dat ik begin te aarzelen... ik durf niet meer te ademen. 't Is als een zoet gebed, een staat van genade, iets dat in het diepst van het hart smelt... de streling van een herlevende herinnering. Ja, ik wil meer : mijn oude vrouwtjes moeten uit hun kader treden en spreken, me antwoorden... ik kan de woorden niet vinden om het te verduidelijken. Ik kan er niets meer over zeggen, maar ik wil met alle macht schilderen...”

Wolvens had eerst aan de kust willen gaan wonen maar : „Ik verkoos ten slotte Brugge, want ik beminde te zeer de zee : elke keer ik haar zag was het voor mij zulk een verbazing dat ik die telkens hernieuwde emotie wilde vrijwaren”. Hij heeft veel te Brugge en in het Brugse geschilderd, maar dan nooit de romantische, schilderachtige 'mooie' hoekjes, waaraan Brugge zo rijk is. Integendeel hij heeft de gave om de meest banale en 'lelijke' onderwerpen te kiezen, zoals die gruwelijke vaartbrug waarover hij schrijft : „Deze middag ben ik naar het landschap getrokken : een brug van boven gezien, beneden loopt de vaart. Het is schoon ! het is sterk ! onmetelijk ! en het licht, bron van oneindigheid... O het licht dat alles schoon maakt ! het licht, is het blond ? blauw ? zilverig ? Het is geen kleur meer... het glijdt en transfigureert. Het was zo schoon dat ik had kunnen tieren... Op de zonnige brug gaan enkele levens voorbij... Het ging, en het ging weer niet meer. Ik heb gestreden, gevochten... het gevecht met de materie... ze levend maken... daarin ligt alles. Ik heb mijn doek met razernij geborsteld... en het leeft, het beweegt... ik geloof dat het er is... ja, het bijt goed de laatste dagen”. Wolvens, die een verwoed lijnvisser is, gebruikt zelfs de visserstaal als het moet om zich te verduidelijken...

Zijn artistiek credo luidt in 1944 als volgt : „Ik geloof niet in de modes, die altijd maar demoderen, en nieuwe modes vragen. Ik geloof niet in de berekende, becijferde kunst : men denkt geest te bezitten omdat men geen temperament heeft. Wie altijd en door dik en dun zijn visie verdedigt, krijgt op de duur gelijk. Nadat de artiest voorbijgegaan is, moet zijn lied blijven voor altijd... Men moet zich later de man herinneren die zijn greep doorzette... Als men een verloren station ziet zal men zeggen : Kijk ! Wolvens ! — En als er een trein voorbijkomt zal het hart even kloppen : Wolvens kwam voorbij... — En bij een verloren buitenherberg : Wolvens dronk hier graag, zong hier graag. — Ik weet niet of ik me begrijpbaar maak; in mijn hart is er geen hoogmoed, maar ik zou willen aan de anderen,

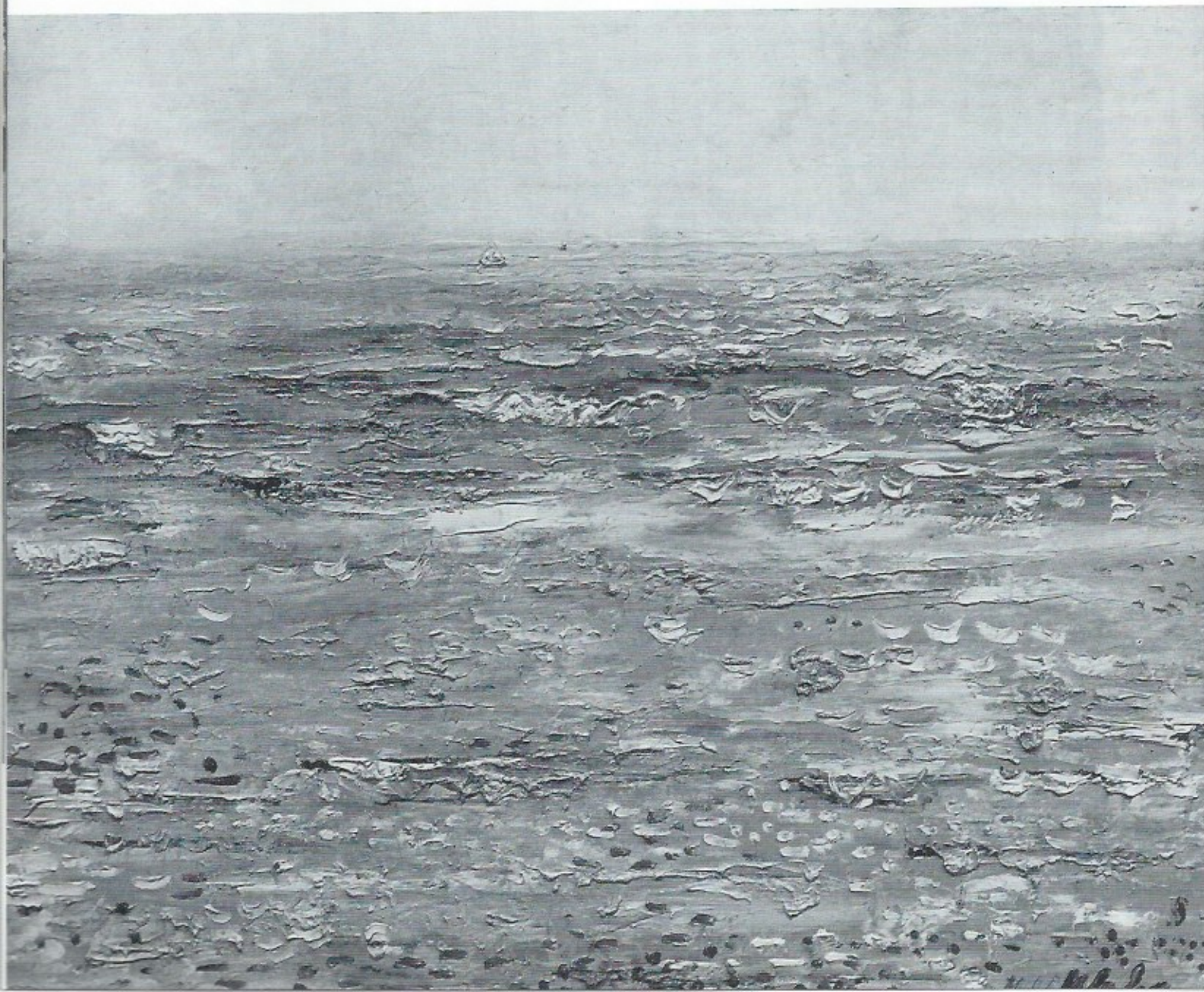

kunst en geest

aan enkele anderen, iets laten voelen van wat ik heb gevoeld. Het leven is aangeboden poëzie. Er zijn gezegende, uitverkoren uren... er zweeft iets in de lucht, een emotie... iets gevoeligs dat ons het leven doet beminnen. Men zal sommige zangen nooit vergeten. Ja, voor mij moet de kunst poëzie blijven... men moet schilderen gelijk men bidt... men moet zijn adem inhouden, men moet niet tieren, maar soms luid spreken. De grote kunst is: ster... een hemel vol sterren. Het moet ademen, iets opens dat zich schenkt aan wie kan ontvangen: voor mij is alles liefde. Grote mensen... grote werken, alles werd geschapen uit liefde".

Een andere maal verklaart hij zijn streven als volgt: „Ik wil dat mijn werk duurzaam zij. Ik wil geven... mezelf helemaal... opdat er later iets blijve van wat ik beleefd en bemind heb. Goede vriend, soms voel ik me bergaf gaan, ik voel me moe, oñtmoedigd: zoveel inspanningen voor zo weinig... Maar het duurt nooit lang. Ik hef het hoofd op en zet het klein venstertje wagewijd open. Mijn hart klopt om te barsten: mijn borst is zo eng en mijn hart zo groot! Het wil vluchten, lopen naar het eindeloze leven toe. O oneindig geluk te leven, te aanschouwen, zich een verre muziek te herinneren, die bemind was en vergeten en teruggevonden en altijd aangegroeid. Een zonnestraal

H.-V. Wolvens: Grijze zee (1961).

kunst en geest

streelt mijn ingeslapen palet, met het leven wil ik vandaag het leven scheppen! Ja, ik moet figuren, portretten schilderen... het leven zal uit de schilderijen treden, uit de kaders... Het leven zal zingen, roepen, lachen, wenen ook, want het geluk is vol tranen. Vriend, het heeft geen belang dat ik op de tentoonstelling aanwezig zij... mijn schilderkunst moet zichzelf verdedigen. Enkele vrienden verdedigen haar, weinigen, die haar liefhebben. Van Wolvens houdt men helemaal niet of fel. Ik zeg het zonder fierheid, maar eenvoudig als ik mijn leven overloop: ik heb nooit een vriend verloren".

Of nog: „Beminde schilderkunst, bedriegelijke geliefde... Men moet veel geven om een weinig te krijgen, maar dat weinige is enorm!... Ik heb mijn kunst gegrondvest op leven... licht... liefde... de liefde is eeuwig... Altijd verder gaan, naar het zotte licht, naar de onbekende werelden, nieuwe, onontgonnen horizonten. Leven! Leven! leven om ervan te creëren... Ach die kleine stations — ik zie ze zo graag — overweg, fluitende trein, een rookpluim scheurt de hemel, en dan de zee, onze Noordzee, haar huivering, het warme zand, paarlen hemel, spiegelende zon, paarlemoer, schelpen... Ja, vriend, alles staat me nog te doen..." (1956)

„Alles staat me nog te doen": klinkt hier niet als de stem van Vincent van Gogh, een van Gogh, die zijn evenwicht wist te behouden?

De onafhankelijkheid ten opzichte van voorbijgaande -ismen komt geregeld terug in Wolvens' gesprekken en brieven: „Wat nieuw is, dat is wat uit het hart komt, wat men werkelijk te zeggen heeft. Men mag zich niet dwingen te zijn wat men niet is. Zich ver houden van vergankelijke eerbewijzen, zich niet bekommeren om voorbijgaande modes; zichzelf zijn, niets dan zichzelf, maar diep zichzelf: met het ganse hart schilderen wat men liefheeft en zoals men het liefheeft". Vandaar ook de raadgevingen, die hij richt tot de jongere schilders: „Sedert de laatste werken van Paul Klee schijnt alles uitverteld in het niet-figuratieve. Kost wat kost verder willen gaan schijnt me het niets te willen nastreven. M. i. kan geen duurzame kunst groeien uit dergelijke verloocheningen. Men verloochent niet strafeloos het essentiële: het leven, de liefde... Het is treurig de jonge mensen over de gehele wereld hun meest persoonlijke gaven te zien opgeven om aan de imperatieven van de abstracten te gehoorzamen. Nooit was de kunst minder vrij dan thans. De mode van het ogenblik weigeren te volgen is voor een debutant het zekere middel om voor zich alle deuren te sluiten; wie van huize uit niet kapitaalkrachtig is, moet volgen en doen als de anderen. Als hij zuiver blijft, dan verwijt men de jongere te herhalen wat anderen deden. Alsof de abstracten niet schaamteloos herhalen wat Kandinsky en Mondriaan een halve eeuw geleden maakten. De jongeren mogen het verleden zonder vrees aankijken: een mensenhart is altijd jong. De enige plicht is tot het uiterste van zichzelf te gaan".

Alle commentaar is overbodig. Er blijft ons maar te kijken naar het werk van Wolvens, deze duizendkunstenaar, die in de gewoonste dingen welke ons omringen, eeuwige schoonheid wist te ontdekken.

Dr. Albert Smeets